

CHÓRY KOŚCIELNE W ARCHIDIECEZJI WROCŁAWSKIEJ PO 1945 ROKU

Historia muzyki kościelnej na Śląsku rozpoczyna się wraz z przyjęciem przez Polskę chrześcijaństwa w X w. i utworzeniem już w 1000 r. biskupstwa we Wrocławiu. Odtąd ośrodki kościelne przez wiele stulecia były głównymi miejscami uprawiania i pielęgnowania sztuki (także jej mecenatu), a liturgia zawsze stanowiła istotne wydarzenie kulturowe, w tym również muzyczne¹.

Chór kościelny odgrywał i nadal odgrywa niezwykle ważną rolę w liturgii mszalnej². Ma swoją bogatą historię. Jego początki w diecezji wrocławskiej sięgają XI stulecia. Pojawiły się wówczas zespoły amatorskie, a ruch śpiewaczy obejmował szerokie warstwy społeczne³.

Niniejsze opracowanie skrótowo prezentuje dzieje chóralistyki kościelnej w archidiecezji wrocławskiej po II wojnie światowej⁴. W tym okresie ruch chóralny zachował ciągłość i chlubnie nawiązywał do bogatych śląskich tradycji muzycznych, tyle tylko, że w zmienionej rzeczywistości społeczno-politycznej.

1. POWSTANIE PIERWSZYCH CHÓRÓW

Początki powojennego ruchu chóralnego w diecezji wrocławskiej związane są ze stolicą Dolnego Śląska. Już w lipcu 1945 r. „Gazeta Dolnośląska” zamieściła następujące ogłoszenie:

¹ Z polskojęzycznej literatury na szczególną uwagę zasługuje R. POŚPIECH, *Muzyka wielogłosowa w celebracji eucharystycznej na Śląsku w XVII i XVIII wieku*, Opole 2004. Zwięźle o dziejach muzyki kościelnej na Śląsku pisze H. UNVERRICHT, *Muzyka i kultura muzyczna w diecezji wrocławskiej*, w: P. TARLINSKI (red.), *De musica in Silesia. Zbiór artykułów*, Opole 2007, s. 68–80.

² Zob. m.in. M.R. SZULIK, *Chór w kościele. Podręcznik*, Lublin 2012.

³ Zob. J. SUBEL, *Wrocławska chóralistyka*, t. I: 1817–1944, Wrocław 2008.

⁴ Szerzej na ten temat zob. A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna w archidiecezji wrocławskiej w latach 1945–2003*, Lublin 2009, s. 97–127. Sporo uwagi chórom kościelnym poświęca także J. SUBEL, *Wrocławska chóralistyka*, t. II: 1945–2000, Wrocław 2005.

„Życie religijne Polaków-katolików Wrocławia skupia się obecnie w kościele św. Bonifacego przy Benderplatz 4. Pod kierunkiem polskiego organisty pana Bidzińskiego Julia-
na tworzy się chór kościelny. Zgłoszenia nowych członków mile widziane”⁵.

Chór złożony z kilkudziesięciu dorosłych osób powstał ostatecznie 11 listopada 1945 r. Początkowo wykonywał pieśni podczas Mszy św. niedzielnych, a następnie bardzo często koncertował w licznych kościołach Wrocławia i diecezji⁶.

W listopadzie 1945 r. działalność rozpoczął też chór franciszkańskiej parafii we Wrocławiu-Karłowicach, którego założycielem był brat Jakub⁷. Pierwszy występ odbył się na Boże Narodzenie 1945 r. W 1946 r. z okazji przybycia do Wrocławia Prymasa Polski kard. Augusta Hlonda zespół wykonał w prokatedrze pw. św. Stanisława i św. Doroty *Salve Regina* Stehlego i *Tu es Petrus* Palestriny. W dniu 1 listopada 1947 r. wystąpił wraz z chórem Liceum Muzycznego w Dużym Studio Polskiego Radia we Wrocławiu. Stanisław Banaś, dyrygent chóru kościoła garnizonowego, tak wspominał tamten okres:

„Pierwsze chóry kościelne powstały we Wrocławiu (...) w kościele katedralnym, kościele św. Elżbiety, w kościele Ojców Karmelitów i w kościele św. Bonifacego. Były to nieliczne chóry mieszane (20-, 30-osobowe), prezentujące jak zazwyczaj początkujące zespoły niski poziom wykonawczy. Repertuar tych zespołów składał się z utworów polskich kompozytorów muzyki religijnej okresu dwudziestolecia międzywojennego: J. Maklakiewicza, F. Nowowiejskiego, J. Furmanika, F. Rączkowskiego i innych”⁸.

Spośród chórów działających poza Wrocławiem na uwagę zasługują dwa zespoły. Pod koniec 1945 r. powstał chór przy bazylice trzebnickiej prowadzony przez ks. Grzegorza Czecha⁹. W pierwszych latach po wojnie oprócz uroczystości kościelnych zespół uświetniał także prawie wszystkie akademie organizowane przez władze państwowe i organizacje społeczne; wystąpił np. w części artystycznej akademii z okazji 1 Maja w 1946 r.¹⁰ Z kolei 3 września 1946 r. miał miejsce pierwszy występ chóru bazyliki świdnickiej¹¹. Zespół pod kierunkiem organisty Adama Malinowskiego osiągnął wysoki poziom artystyczny. Chór brał aktywny udział w życiu kulturalnym miasta oraz występował często na licznych akademiach i uroczystościach państwowych. W sierpniu 1948 r. koncertował podczas Wystawy Ziemi Odzyskanych we Wrocławiu, gdzie dokonano nagrań płytowych.

Cechą charakterystyczną pierwszych lat powojennych był postępujący proces normalizacji życia kościelnego na Dolnym Śląsku, co znalazło także swój wyraz w szybkim powstawaniu chórów parafialnych. Jest to o tyle zaskakujące, że wierni żyli przecież w nie-

⁵ „Gazeta Dolnośląska” 1 (1945), nr 5, s. 4.

⁶ W. SZETELNICKI, *Parafia św. Bonifacego we Wrocławiu w latach 1945–1970*, Roma 1970, s. 160.

⁷ A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna*, s. 98.

⁸ Cyt. za J. SUBEL, *Wrocławska chóralistyka*, t. II, s. 54–55.

⁹ Zob. A. KIEŁBASA, *Ksiądz Grzegorz Franciszek Czech 1915–1984. Muzyk – katecheta – misjonarz*, Trzebnica 1999, s. 37–38.

¹⁰ J.B. Kos, *Życie kulturalne*, w: L. WIATROWSKI (red.), *Trzebnica. Zarys rozwoju miasta na przestrzeni wieków*, Wrocław – Trzebnica 1995, s. 342.

¹¹ Zob. B.J. MIKOŁAJEWICZ, *50 lat chóru im. Św. Cecylii przy Bazylice św. Stanisława i św. Wacława (1946–1996)*, „Rocznik Świdnicki” (1999), nr 27, s. 200–201.

zmiernie trudnych warunkach. Chóry odgrywały ważną rolę wychowawczą i integracyjną. Jedną z chórzystek trzebnickich wspominała po latach:

Należałam też do chóru parafialnego zorganizowanego przez ks. Grzegorza Czecha. Dla wielu z nas udział w próbach i występach miał nie tylko poznawcze znaczenie, zbliżające do muzyki i sztuki, ale również był formą życia towarzyskiego, sprzyjającego integracji nowo tworzącej się społeczności¹².

W pracach zgłoszonych do konkursu zorganizowanego przez „Przewodnik Katolicki” z okazji 25-lecia Ziem Zachodnich wiele uwagi poświęcono czynnikom integrującym nowe społeczności. Do takich zaliczono właśnie m.in. chóry parafialne. Jedną z uczestniczek konkursu napisała:

„We wrocławskim kościele św. Bonifacego pierwszy raz usłyszałam śpiew chóru kościelnego. Miałam wtedy wielkie pragnienie zaangażowania się do tego zespołu. Zostałam przyjęta z wielką radością. Od tej chwili najważniejszą rozrywką, przyjemnością i obowiązkiem był dla mnie chór”¹³.

Rok 1951 przyniósł wzmożony atak organów państwowych na Kościół katolicki w Polsce. Nasilono represje, m.in. ograniczając działalność wszelkich stowarzyszeń oraz organizacji kościelnych, w tym także chórów. I tak zespół z Bielawy w 1951 r. został zaproszony do Polskiego Radia na jakiś festiwal. Musiał jednak wystąpić jako chór świecki pod nazwą *Sygnal* i w dodatku wykonać narzucony repertuar. Innym razem zespół został zaangażowany do uświetnienia uroczystości spółdzielni spożywców. Postawiono wszakże warunek, że chórem nie może dyrygować Leopold Pikuła, który – jak mówiono – „jest organistą i z pogrzebami chodzi”¹⁴.

Mimo trudności w wielu parafiach nadal istniały chóry. Wspomniany zespół ze Świdnicy kontynuował swoją działalność w ukryciu, za co wielu jego członków było szykanowanych i prześladowanych. Żeby uniemożliwić jego występy poza macierzystym kościołem, władze bezpieczeństwa kilkakrotnie w terminie planowanych wyjazdów aresztowały i przetrzymywały ówczesnego dyrygenta Adama Malinowskiego¹⁵.

Na przełomie lat 1952 i 1953 nastąpiło też większe ożywienie działalności chóru przy parafii pw. św. Bonifacego we Wrocławiu¹⁶. Zespół pod kierunkiem Ryszarda Repskiego miał w swoim repertuarze utwory polskie i zagraniczne. Wykonywał m.in. *Pasję wg św. Mateusza* autorstwa cenionego wrocławskiego kapłana i muzyka ks. Leona Pęcherka.

Centrum chóralistyki w diecezji stała się katedra wrocławska. Jesienią 1952 r. utworzono tu Katedralny Chór Chłopięco-Męski, którego dyrektorem i dyrygentem został Edmund Kajdasz. Chór ten działał do 1958 r.¹⁷ Przez cały okres działalności zespołu głosy męskie stanowili klerycy seminarium duchownego oraz dawni wychowankowie Kajda-

¹² H. BAHRYN-KAMIŃSKA, *Oklaski brzmią do dziś*, w: A. KIEŁBASA, *Ksiądz Grzegorz Franciszek Czech*, s. 3-III.

¹³ *Omówienie konkursu na 25-lecie Ziem Zachodnich*, w: J. KRUCINA (red.), *Kościół na Ziemiach Zachodnich. Czwierćwiecze polskiej organizacji kościelnej*, Wrocław 1971, s. 267.

¹⁴ A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna*, s. 103–104.

¹⁵ B. J. MIKOŁAJEWICZ, *50 lat Chóru im. św. Cecylii*, s. 202.

¹⁶ W. SZETELNICKI, *Parafia św. Bonifacego we Wrocławiu w latach 1970–1985*, s. 180–181.

¹⁷ Zob. A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna*, s. 104–106.

sza, razem 60–80 osób. Około 120 uzdolnionych muzycznie chłopców z terenu Wrocławia tworzyło chłopięcą część chóru. Na potrzeby tego zespołu utworzono przy Wyższym Seminarium Duchownym Katedralną Szkołę Śpiewaczą, działającą w latach 1953–1954¹⁸. Po jej rozwiązaniu dawni uczniowie stanowili podstawę chóru. Było to możliwe dzięki temu, że przy chórze istniał fundusz stypendialny, z którego wypłacano każdego miesiąca na utrzymanie i kształcenie młodych śpiewaków. W okresie swojej działalności chór zorganizował około 250 koncertów, nie tylko w katedrze wrocławskiej, ale i w innych kościołach wrocławskich. W 1953 r. o zespole tak pisała Kalina Horecka:

„Chór kleryków posiada dobre brzmienie, ale śpiewał niezupełnie czysto, natomiast świetną wprost intonację, czystość brzmienia i dyscyplinę wykonawczą wykazał chłopięcy chór katedralny pod dyr. Edmunda Kajdasza, który wyraźnie nawiązuje do tradycji przedwojennego poznańskiego chóru ks. Wacława Gieburowskiego”¹⁹.

W swoim repertuarze zespół miał przede wszystkim muzykę staropolską: utwory Grzegorza Gerwazego Gorczyckiego, Marcina Leopolity, Bartłomieja Pękiela, Mikołaja Gomółki czy Wacława z Szamotuł. Koncerty chóru zajmowały ważne miejsce w życiu kulturalnym Dolnego Śląska. Wydarzeniem było zaprezentowanie całej *Missa Papae Marcelli* Palestriny podczas tzw. „Triduum muzycznego” w katedrze wrocławskiej w 1955 r.

2. ROZWÓJ RUCHU CHÓRALNEGO

W 1956 r. nastąpiła odwilż październikowa. Władze państwowe poczyniły wiele przychylnych gestów w stronę Kościoła. Dla komunistów jednak jedynym miejscem, w którym duchowieństwo mogło w miarę swobodnie działać, pozostawały mury kościelne. Wiesław Mysłek, ówczesny wpływowy funkcjonariusz Urzędu ds. Wyznań, dzielił tworzone przez Kościół organizacje na dwa rodzaje. Do „grup presji” zaliczał m.in. zorganizowane w parafiach kółka ministrantów, kółka różańcowe oraz chóry kościelne²⁰. Nie może więc dziwić relacja proboszcza parafii św. Mikołaja w Nowej Rudzie, który informował:

„Chór kościelny zbiera się i rozlatuje. Nikt nie ma czasu na próby, każdy ciągle się gdzieś śpieszy. Niektórzy boją się zaszkodzić sobie w karierze, w awansie przez udział w chórze religijnym”²¹.

Lata 1956–1965 były jednak okresem rozwoju ruchu chóralnego w archidiecezji wrocławskiej. Zespoły śpiewacze, większe i mniejsze, działały nie tylko w kościołach miejskich czy zakonnych, ale w wielu wiejskich parafiach. Dokładniejsze dane zawiera poniższe zestawienie²²:

¹⁸ Zob. *tamże*, s. 76–78.

¹⁹ K. HORECKA, *Triduum wrocławskie*, „Wrocławski Tygodnik Katolików” 1 (1953), nr 14, s. 5.

²⁰ A. DUDEK, R. GRYZ, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2003, s. 120.

²¹ A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna*, s. 107.

²² *Tamże*, s. 108.

Tabela: Wykaz chórów parafialnych istniejących w wybranych dekanatach archidiecezji wrocławskiej w 1964 r.

Dekanat	Liczba chórów	Parafie
Brzeg	2	Brzeg n. Odrą, Psary
Bystrzyca Kłodzka	1	Wilkanów
Dzierżoniów	5	Dzierżoniów – Chrystus Król, Dzierżoniów – św. Jerzy, Łagiewniki, Niemcza, Pieszycy
Góra Śląska	1	Góra
Kamieniec Ząbkowicki	2	Bardo Śląskie, Złoty Stok (do 1963 r.)
Kłodzko	3	Kłodzko – Wniebowzięcia NMP, Łądek Zdrój, Szalejów Górny (do 1951 r.)
Milicz	4	Milicz, Powidzko, Wierzchowice, Żmigród
Namysłów	3	Ligota Książęca, Namysłów, Strzelce
Nowa Ruda	3	Jugów, Ludwikowice Kłodzkie, Nowa Ruda – św. Mikołaj
Oleśnica Śląska	2	Dobroszyce, Oleśnica Śląska
Oława	4	Domaniów, Laskowice Oławskie (od 1962 r.), Minkowice Oławskie (od 1958 r.), Oława
Polanica Zdrój	5	Duszniki Zdrój, Kudowa Zdrój (do 1959 r.), Lewin Kłodzki, Polanica Zdrój, Sokołówka (od 1962 r.)
Środa Śląska	2	Krynitzno, Środa Śląska
Świdnica Śląska	2	Sobótka Górka, Świdnica (od 1946 r.)
Trzebnica	2	Oborniki Śląskie, Trzebnica (od 1945 r.)
Wołów	4	Jemielno, Smogorzów Wielki (powstał w 1962 r. i szybko został rozwiązany), Ścinawa (od 1959 r.), Wołów (od 1946 r.)
Wiązów	2	Dankowice, Strzelin
Wrocław – katedra	4	katedra, św. Bonifacy, Opieki św. Józefa, św. Maciej (uniwersytecki)
Wrocław – Północ	2	Wrocław-Karłowice, Wrocław-Osobowice
Wrocław – Południe	5	Św. Henryk (od 1952 r.), Wrocław-Klecina (istniał w latach 1950–1960), Wrocław-Ołtaszyn, Tynec, Żerniki Wrocławskie
Wrocław – Śródmieście	7	Św. Bonifacy, Boże Ciało (od października 1964 r.), św. Elżbieta (od 1953 r.), św. Ignacy Loyola, św. Michał, św. Dorota (od 1959 r.), św. Wojciech
Wrocław – Wschód	6	Św. Katarzyna, Wrocław-Brochów, św. Józef, Matki Bożej Pocieszenia, Wrocław-Księża Małe, Świętej Rodziny
Wrocław – Zachód	3	Kąty Wrocławskie, Wrocław-Leśnica, Wrocław-Muchobór Wielki
Ząbkowice Śląskie	1	Ząbkowice Śląskie – św. Anna (od 1947 r.)
Ziębice	3	Cieptowody, Starczówek (od 1963 r.), Ziębice

Centrum życia muzycznego diecezji nadal pozostawała katedra wrocławska. Chór katedralny, kierowany przez ks. Franciszka Wołczańskiego, osiągnął przyzwoity poziom²³. Zespół śpiewał w katedrze w każdą niedzielę o godz. 10.00. Podczas ważniejszych występów wspomagany był przez alumnów V roku seminarium duchownego. Czasami do współpracy zapraszał też solistów z Opery Wrocławskiej, Chóru Polskiego Radia czy Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej we Wrocławiu. W chórze katedralnym swoją karierę rozpoczynała m.in. europejskiej sławy sopranistka Halina Słoniowska. W repertuarze zespołu znajdowały się m.in. utwory Palestriny, Mozarta oraz ks. Griesbachera. Najczęściej wykonywane były: *Msza ku czci św. Zofii* Józefa Kromolickiego oraz *Magnificat* Jacka Różyckiego. W zamian za bezinteresowne śpiewanie Kuria wrocławska organizowała dla chórzystów przyjęcia z okazji Bożego Narodzenia czy „andrzejek”, a także raz w roku wycieczkę. W czerwcu 1964 r. zespół miał w planie wycieczkę do Warszawy. Ówczesny dyrygent tak wspominał tę sytuację:

„Mieliśmy już zarezerwowany autobus. Czekał na nas ks. dr Hieronim Feicht, który tam mieszkał, jako misjonarz lazarzysty. Lecz w tym samym dniu w Warszawie odbywał się zjazd partii. Wykryto, że to chór katedralny i odmówiono autobusu”²⁴.

Lata sześćdziesiąte były też okresem najwyższej formy artystycznej chóru przy kościele garnizonowym św. Elżbiety we Wrocławiu, kierowanego przez Stanisława Banasia²⁵. Zespół koncertował wtedy z najwybitniejszymi polskimi wirtuozami organów: Bronisławem Rutkowskim oraz Feliksem Rączkowskim. Nagrał także motety dla Polskiego Radia.

Z zespołów prowincjonalnych na uwagę zasługuje chór przy kościele św. Anny w Ząbkowicach Śląskich²⁶. Zespół ten prowadzili dwaj kapłani: w latach 1960–1963 ks. Władysław Dziegiel, a od 1963 r. ks. Ludwik Sosnowski. W tym okresie chór liczył około 60 osób i był jednym z lepszych na Dolnym Śląsku.

3. CHÓRY KOŚCIELNE PO SOBORZE WATYKAŃSKIM II

Sobór Watykański II dokonał istotnego zwrotu w rozumieniu funkcjonującego od XIX w. pojęcia *musica sacra*. Soborowa odnowa podkreśliła znaczenie i wartość muzyki chóralnej, stawiając muzyce kościelnej, w tym również kościelnym zespołom śpiewaczym, nowe zadania²⁷. Niestety, błędne zrozumienie zaleceń *Vaticanum II* spowodowało początkowo upadek chórow kościelnych. Jeden z wrocławskich proboszczów zanotował:

²³ Tamże, s. 109–110.

²⁴ Tamże, s. 110.

²⁵ J. SUBEL, *Wrocławska chóralistyka*, t. II, s. 252–254.

²⁶ A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna*, s. 111.

²⁷ Zob. m.in. A. FILABER, *Możliwości zastosowania muzyki chóralnej w liturgii posoborowej*, „Liturgia Sacra” 3 (1997), nr 1, s. 113–120.

„W parafii istniał kilka lat chór kościelny, ale prowadził suchotniczy żywot. Nie było chętnych. (...) Po odnowieniu liturgii stracił rację bytu”²⁸.

O nie najlepszej kondycji ruchu chóralnego w archidiecezji wrocławskiej świadczą też dane z lat osiemdziesiątych. Na terenie miasta Wrocławia działało wtedy jedynie 12 katolickich chórów przykościelnych²⁹. Poziom artystyczny tych zespołów nie był najwyższy. Na szczególną uwagę zasługuje chór *Ornament* przy parafii św. Klemensa Dworzaka³⁰. Zespół powstał w 1973 r. z inicjatywy organisty Mieczysława Kordeczkiego. Po powiększeniu składu do 70–80 chórzystów wykonywał bardziej ambitny repertuar, który obejmował m.in. utwory religijne skomponowane przez wrocławskich kompozytorów: Grażynę Pstrokońską-Nawratil, Zygmunta Herembeszę oraz Jana Walczyńskiego. Po założeniu przy kościele małej orkiestry zespół prezentował również dzieła wokalnie-instrumentalne. Chór koncertował nie tylko w kościołach wrocławskich, ale i całej Polski.

W 1977 r. w parafii św. Antoniego we Wrocławiu-Karłowicach utworzono ponad 150-osobowy chór dziecięcy³¹. Był to w swoim czasie największy tego typu zespół we Wrocławiu. Dyrygentem został organista i organmistrz Czesław Chrobak. Chór koncertował we własnej parafii i w licznych kościołach Dolnego Śląska. Współpracował także z Filharmonią Wrocławską.

Okres stanu wojennego nie sprzyjał powstawaniu nowych zespołów. Chlubnym wyjątkiem był chór przy parafii Świętej Rodziny we Wrocławiu pod dyrekcją Tadeusza Chołoniewskiego. Interesująca jest relacja z pierwszych miesięcy działania zespołu:

„W marcu 1982 roku, w atmosferze stanu wojennego, zawiązał się przy naszej parafii chór. (...) Jak wiadomo, okres stanu wojennego nakładał na nas pewne rygory, istniał zakaz spotykania się w większych grupach i obowiązywała godzina milicyjna. My jednak z uporem i wielkim zaangażowaniem ćwiczyliśmy dwa razy w tygodniu, kończąc próby przed godziną 20.00, aby spokojnie zdążyć do domu przed godziną milicyjną. Pierwszy nasz koncert dla wiernych miał miejsce 3 maja w święto NMP Królowej Polski. Nosił nazwę *Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród*. I odbywał się w atmosferze niepewności i zagrożenia. Jak pamiętamy, wykonywane często w kościołach koncerty pieśni i poezji patriotycznej były w czasie stanu wojennego pod ciągłą kontrolą ówczesnej milicji. Także podczas naszego koncertu wozy milicyjne krążyły wokół kościoła. Przeczekałimy jednak ten moment i odbył się koncert, który zamienił się w wielką manifestację patriotyczną”³².

Niestety, kolejne lata przyniosły dalsze osłabienie kościelnej chóralistyki. W samym tylko Wrocławiu w 1984 r. rozwiązano cztery chóry, a do 1990 r. przestały istnieć kolejne cztery zespoły. W 1994 r. działało przy wrocławskich świątyniach katolickich

²⁸ A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna*, s. 113.

²⁹ *Tamże*, s. 113–114.

³⁰ Zob. J. SUBEL, *Wrocławska chóralistyka*, t. II, s. 249–251.

³¹ A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna*, s. 112.

³² *Tamże*, s. 115.

zaledwie dziesięć chórów. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że odnowa liturgii po soborze była pewnego rodzaju zaskoczeniem dla zespołów wielogłosowych m.in. dlatego, że przywrócono instytucję *scholae cantorum*³³. W praktyce jednak pojęcie to zostało zdezaktualizowane i dotyczy zarówno *stricte* scholi liturgicznych, jak i innych działających przy parafiach dziecięcych lub młodzieżowych zespołów wokalnie-instrumentalnych, wykonujących najczęściej zabronione w liturgii piosenki religijne.

„W tej trudnej sytuacji Synod Archidiecezji Wrocławskiej, zakończony w 1991 r., zaapelował, by duszpasterze organizowali przy swoich kościołach parafialnych zespoły śpiewacze: schole liturgiczne i chóry wielogłosowe. Opiekunem tych zespołów w parafii winien być duszpasterz czuwający nad tym, by wykonywany przez nie śpiew był zgodny z duchem liturgii, wymaganiami Kościoła i estetyki muzycznej. Przede wszystkim zaś ma on dbać o życie duchowe członków zespołów śpiewaczych, organizując dla nich rekolekcje, dni skupienia i inne spotkania poświęcone pogłębianiu ich formacji liturgicznej”³⁴.

Po okresie regresu chórów kościelnych zauważalna jest, zwłaszcza po 1989 r., odolna inicjatywa w tworzeniu nowych zespołów chóralnych. Radosnym zjawiskiem było powstanie wielu młodych chórów kościelnych, prezentujących wysoki poziom artystyczny (m.in. wrocławskie chóry: *Cantate Domino*, *Canta Nobiscum*, *Maksymilianum* i *Marianum*). W 2000 r. na terenie archidiecezji wrocławskiej działało 45 chórów parafialnych, z czego 16 w samym Wrocławiu³⁵. Liczba nadal nie była zbyt imponująca, należy jednak pamiętać, że coraz częściej w kościołach zaczęły pojawiać się świeckie chóry nie tylko z koncertami, ale i podczas liturgii. Wymienić tu można tak znakomite zespoły, jak: Kameralny Chór Męski *Cantilena*, Chór Uniwersytetu Wrocławskiego *Gaudium*, Chór Politechniki Wrocławskiej *Consonanza*, chór kolejowy *Harmonia-Sygnal* czy Chór Miłośników Lwowa *Harfa*.

Centralnym ośrodkiem śpiewu liturgicznego nadal pozostała katedra. Od 1975 r. działał tu profesjonalny zespół *Wratislaviense Collegium Musicum Cathedrale*³⁶. Powstał z inicjatywy wieloletniego organisty katedralnego Klemensa Kamińskiego i nawiązywał do tradycji dawnych kapeli katedralnych. Był grupą wokalnie-instrumentalną, w skład której wchodziło około 20 instrumentalistów i 40 chórzystów. Prezentował niezwykle zróżnicowany repertuar, jednak jego specjalnością były dzieła oratoryjno-kantatowe epoki baroku, klasycyzmu i romantyzmu, wykonywane z udziałem znanych solistów. Z kościołem katedralnym, jako siedzibą biskupa diecezji, związany jest także Chór Chłopięcy Archidiecezji Wrocławskiej *Pueri Cantores Wratislavienses*³⁷. Chór powołany został do istnienia dekretem kard. Henryka Gulbinowicza w listopadzie 1994 r. Zespół działa przy Kurii Metropolitalnej Wrocławskiej, a jego pod-

³³ Zob. G. POŹNIAK, *Schola liturgiczna. Studium teologiczno-muzykologiczne na przykładzie diecezji opolskiej*, Opole 2006.

³⁴ R. DROZD (red.), *Synod archidiecezji wrocławskiej 1985–1991*, Wrocław 1995, s. 282.

³⁵ A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna*, s. 112.

³⁶ J. SUBEL, *Wrocławska chóralistyka*, t. II, s. 291–294.

³⁷ Zespół posiada stronę internetową http://chor.archidiecezja.wroc.pl/index_pl.htm, 11 XII 2013.

stawowe cele to promowanie śpiewu utworów liturgicznych i sakralnych oraz oprawa muzyczna uroczystości kościelnych. Dyrygentem zespołu jest ks. Stanisław Nowak.

* * *

Chóry kościelne stanowiły ważną grupę zespołów wykonujących muzykę sakralną. Istniały wśród nich zespoły prezentujące słaby poziom wykonawstwa, służące tylko do celów liturgicznych, bardzo często składające się ze śpiewaków w zaawansowanym wieku, oraz takie, które dzięki wysokiemu poziomowi prowadziły działalność koncertową. Swoistym centrum kościelnej chóralistyki stała się katedra wrocławska. Z pełną odpowiedzialnością można stwierdzić, że działalność chórów kościelnych w archidiecezji wrocławskiej po II wojnie światowej dorównywała ogólnopolskiej kościelnej praktyce muzycznej, a w latach pięćdziesiątych XX w. zajmowała nawet przodującą pozycję.

Na zakończenie warto przytoczyć wypowiedź chórzystki wrocławskiego zespołu *Canta Nobiscum*, która niech będzie podsumowaniem tych krótkich rozważań:

„Wielu ludzi przychodziło i odchodziło z zespołu. Zawsze jednak tworzyliśmy jedność – nierozzerwalną, spójną całość. To właśnie wspólna wrażliwość na muzykę sakralną tak harmonijną i piękną trzymała nas w swych objęciach. Dzięki wielkiemu zaangażowaniu i pracy sięgnęliśmy po ambitne utwory z repertuaru Haendla, Mozarta, Bacha, Moniuszki i innych. Nie przychodziło to łatwo zwłaszcza, gdy w zespole większość chórzystów nie potrafiła czytać biegle nut. Odbywaliśmy dziesiątki prób, czasem ciężkich, na których takt po takcie brnęliśmy do upragnionego koncertu. Czuliśmy jednak wielką satysfakcję, gdy las rąk oklaskiwał nas po skończonym występie. Tu odpoczywamy i cieszymy się tworząc jedną, muzykującą rodzinę. Najważniejsza jest przyjemność obcowania ze sobą we wspólnym śpiewie dzięki darowi, który dał nam nasz Stwórca”³⁸.

³⁸ A. PRASAŁ, *Kultura muzyczna*, s. 112.

